

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

ВАЛУЄВА І. В. РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто низку питань про сучасні аспекти розвитку творчої особистості на уроках читання у початкових класах. Стаття розкриває особливості методики навчання читання у початкових класах. У статті звернуто увагу на розвиток компетенції майбутніх фахівців початкової школи на заняттях з читання.

Ключові слова: творча особистість, навчання читання, початкова школа, англійська мова, методична компетентність.

ВАЛУЕВА И.В. РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ ВО ВРЕМЯ ОБУЧЕНИЯ ЧТЕНИЮ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Ключевые слова: творческая личность, обучение чтению, начальная школа, английский язык, методическая компетентность.

В статье рассматривают вопросы о современных аспектах развития творческой личности на уроках чтения в начальных классах. Статья раскрывает особенности методики обучения чтения в начальных классах. В статье обращено внимание на развитие компетенции майбутніх фахівців початкової школи на заняттях з читання.

VALUIEVA I.V. THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE PERSONALITY DURING THE SYDYING OF READING IN PRIMARY SCHOOL

The article deals with the questions on the contemporary aspects of development of the creative personality on the lessons in primary school. The article clears up the peculiarities of methods of the reading studying in primary classes. The

article pays attention on the development of competence of the future specialists of primary school on the reading lessons.

KEY WORDS: creative personality, studying of reading, primary school, English language, methodical competence.

Розвиток суспільства зумовлює зростаючу потребу у формуванні творчої особистості та методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи на уроках читання. Реалізація цього завдання покладена на систему освіти, яка сьогодні потребує принципово нових підходів до професійної підготовки вчителя третього тисячоліття, фахівця нової генерації.

Читання являється одним із важливих засобів отримання інформації, тому вміння читати англійською мовою в наш час є важливою передумовою до професійної майстерності. Навчити читати англійською мовою означає – створити передумови для розширення та поповнення загальної освіти та надати можливість кожному спеціалісту своєчасно отримувати нову інформацію. Формування особистості та професійних якостей учителя англійської мови початкових класів є предметом вивчення багатьох теоретиків і практиків педагогіки. Однією з якостей майбутнього вчителя англійської мови є його методична компетентність. Необхідність розгляду проблеми навчання читання іноземною мовою в початковій школі продиктована сучасною тенденцією залучення молодших школярів до вивчення англійської мови.

Учитель англійської мови початкової школи покликаний вирішувати завдання, пов'язані з мотивацією вивчення молодшими школярами англійської мови, комунікацією англійською мовою, розвитком психічних пізнавальних процесів та емоційно-вольових якостей особистості учня, формуванням навчальної діяльності в оволодінні англійською мовою (АМ). Для вирішення цих завдань учителю необхідні базові знання та вміння про англійську мову і методику її навчання.

Мотивацією щодо вивчення англійської мови служить професійна потреба студента стати висококваліфікованим фахівцем з умінням спілкуватися

іноземною мовою та здобувати інформацію з новітньої англійської літератури за фахом. Тому однією із особливостей оволодіння АМ у вищих навчальних закладах (ВНЗ) є його професійно - орієнтований характер.

Навчання читання припускає виконання студентами системи навчальних дій, що поступово ускладнюються, завдяки чому здійснюється перехід від недиференційованого до диференційованого читання, а від нього до читання з різними задачами. У залежності від характеру задач, що розв'язуються у конкретній навчальній ситуації, розрізняють ознайомлювальне, переглядове і вивчаюче (поглиблене) читання. Професійна спрямованість у навчанні читання виражається головним чином у тематичній орієнтації текстів на спеціальність студентів, а також у послідовному (поетапному) розширенні області використання студентами отриманої при читанні інформації зі своєї спеціальності.

Актуальність дослідження. Актуальність проблеми формування методичної компетенції майбутніх учителів англійської мови (АМ) початкової школи зумовлюється низкою чинників. Розбудова української державності, орієнтація на євроінтеграцію висувають перед вітчизняною системою освіти вільне володіння громадянами АМ, що зумовлює обов'язкове її вивчення з другого класу згідно з чинною Програмою для загальноосвітніх навчальних закладів і відповідно вагомість професійної, в тому числі методичної, підготовки вчителів АМ початкової школи. Професійна компетентність вчителя, яка включає й методичну компетентність, слугує вагомою передумовою успішного оволодіння англійською мовою молодшими школярами.

Соціальне замовлення початкової ланки іншомовної освіти на вчителів АМ та потреба в наукових дослідженнях теорії і практики формування методичної компетенції вчителя АМ початкової школи в аспекті загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти обумовлюють актуальність і доцільність дослідження проблеми формування у студентів – майбутніх учителів АМ початкової школи – методичної компетентності.

Методична компетентність вчителя АМ початкової школи є сукупністю його методичних знань, навичок і вмінь та індивідуальних, суб'єктних й особистісних якостей, яка функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвиваючий аспекти іншомовної освіти молодших школярів у класній і позакласній роботі з АМ, а також спілкуватися з учнями .

Важливість методичної підготовки для подальшої роботи майбутнього вчителя англійської мови підкреслюється багатьма авторами. Методична компетентність вчителя іноземної мови визначається як уміння планувати педагогічну діяльність, уміння адекватно використовувати широкий спектр методичних прийомів стосовно віку учнів і поставлених цілей навчання, вміння орієнтуватися в сучасній методичній літературі, здійснюючи відповідно до умов вибір посібників та інших засобів навчання, готовність і бажання підвищувати свій професійний рівень .

Методичну компетентність вчителя англійської мови початкової школи під час навчання читання доцільно визначати як сукупність його знань, навичок, умінь і здібностей щодо формування в учнів, зокрема молодшого шкільного віку, кожного виду іншомовної комунікативної компетентності як на уроках, так і в позакласній роботі з англійської мови.

Мета дослідження – обґрунтувати систему ефективного формування методичної компетентності в читанні майбутніх учителів англійської мови початкової школи в процесі професійної підготовки.

Для досягнення поставленої мети вимагалось вирішити наступні завдання:

- 1) вивчити особливості формування методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи;
- 2) визначити зміст поняття "методична компетентність" вчителя початкової школи;
- 3) розкрити роль методичної компетенції вчителів англійської мови під час навчання читання;

Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення теорії пізнання, педагогіки, психології та інших галузей знань, що містять найважливіші принципи аналізу соціально-психологічних і педагогічних явищ, філософські ідеї та висновки щодо тенденцій розвитку освіти в Україні, теоретичне обґрунтування змісту й форм організації навчального процесу в галузі професійної підготовки педагогів, що базується на системно-структурному та системно-діяльнісному підходах та діалектичному характері взаємодії суб'єктів освітнього процесу, враховуючи гуманістичні пріоритети сучасної професійної освіти.

Теоретичну основу дослідження становлять: В.Андрущенко, І.Бех, І.Зязюн, Л.Виготський, В.Давидов, Г.Костюк, О.Леонт'єв, С.Рубінштейн, Н.Кузьміна, М.Євтух, В.Сластьонін, О.Бодальов, В.Бондар, П.Гусак, А.Капська, А.Маркова, О.Мороз, І.Зимня, А.Бердичівський, З.Кличникова, І.Бім, Є.Верещагін, В.Костомаров, Г.Китайгородська, Є.Пассов, Г.Томахін, Н.Шумарова.

Методична компетентність вчителя англійської мови початкової школи – сукупність його методичних знань, навичок й умінь та індивідуальних, суб'єктних й особистісних якостей, що функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвиваючий аспекти іншомовної освіти молодших школярів у класній і позакласній роботі з іноземної мови через та під час спілкування з учнями.

Методична компетентність включає володіння різними методами навчання, знання загальних дидактичних методів, прийомів і умінь застосовувати їх у процесі навчання, знання психологічних механізмів засвоєння знань і умінь у процесі навчання. Методична компетентність вчителя англійської мови визначається як умінь планувати педагогічну діяльність, умінь адекватно використовувати широкий спектр методичних прийомів стосовно віку учнів і поставлених цілей навчання, вміння орієнтуватися в сучасній методичній літературі, здійснюючи відповідно до умов вибір посібників та інших засобів

навчання, готовність і бажання підвищувати свій професійний рівень [3, с.63].

Т.Ощепкова та її співавтори вважають, що методична компетентність вчителя англійської мови початкової школи складається із знань технології навчання мови, продуктивних і рецептивних умінь та здібності застосовувати їх у школі. Системою методичної освіти майбутніх учителів англійської мови початкової школи передбачено такі організаційні форми навчання, адекватні умовам кредитно-модульної системи та спрямовані на:

1) набуття студентами знань – лекції, семінарські заняття, навчальні екскурсії, консультації;

2) оволодіння навичками й уміннями – практичні заняття, навчальні конференції, педагогічна практика;

3) контроль знань, навичок й умінь – курсова й випускна кваліфікаційна роботи, педагогічна практика.

Методична компетентність випускників ВНЗ полягає в оволодінні засобами, шляхами, формами, методами, прийомами педагогічних впливів (як виховання, так і перевиховання) та продуктивному їх використанні й диференціації; в умінні ефективно застосовувати теоретичні професійні знання в практичній профілактичній діяльності [1, с.48].

Методичну компетентність вчителя англійської мови, зокрема початкової школи, доцільно визначати як сукупність його знань, навичок, умінь і здібностей щодо формування в учнів молодшого шкільного віку кожного виду іншомовної комунікативної компетенції як на уроках, так і в позакласній роботі з англійської мови. Подібні визначення наведені В.В.Сафоновою у контексті професійно-педагогічних цілей навчання студентів англійської мови як одного з варіантів групи професійно орієнтованих цілей викладання іноземних мов у вищому закладі освіти (ВЗО). В.В.Сафонова виділяє три групи цілей викладання англійської мови у ВЗО: комунікативні, особистісно-формуючі та професійно орієнтовані цілі [2, 305 с.].

На думку В.В.Сафонові, розвиток іншомовної комунікативної компетентності індивіда створює лише передумови для його цілеспрямованого

бікультурного комунікативного розвитку, для якого недостатньо лише орієнтуватися на навчання "комунікативного входження" в іншомовне середовище та іншомовну культуру без усвідомлення себе як комуніканта рідною мовою. Відповідно повноцінний бікультурний комунікативний розвиток студентів передбачає інтеграцію – як розвиток іншомовної комунікативної компетентності, так і вдосконалення рівня комунікативної компетентності рідною мовою. Тому при розгляді питань формування як у студентів, так і в школярів іншомовної комунікативної компетентності серед існуючих орієнтацій ми надаємо перевагу орієнтації формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності з урахуванням їх загально мовленнєвої культури рідною мовою та орієнтації комплексного формування у студентів білінгвальної (рідно- та іншомовної) комунікативної компетентності.

Компетенція – інтегрований результат опанування змістом загальної середньої освіти, який виражається в готовності учня використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності у конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач.

Компетентність – якість особистості, яка необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері .

Кінцеві цілі навчання англійської мови (АМ) як майбутньої професійно-педагогічної діяльності в університетах, інститутах продиктовані двохаспектністю оволодіння мовою. З одного боку, випускник має оволодіти АМ практично як засобом спілкування, з іншого — він має набути професійних знань та оволодіти професійно значущими вміннями, необхідними для майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Перша особливість полягає в тому, що вчитель АМ працює в навчальній ситуації, де об'єкт вивчення англійської мови є одночасно і засобом навчання, і засобом спілкування між учителем та класом. Ця особливість визначає специфіку професійного знання вчителя АМ та її врахування у процесі володіння АМ як засобом спілкування, що передбачає сформованість умінь користуватися АМ як зразком для імітації, застосовувати її для показу, пояснення та організації

мовленнєвої діяльності учнів, а також для створення на уроці іншомовного середовища.

Друга особливість полягає в тому, що найпродуктивніше учні оволодівають АМ у процесі мовленнєвої комунікації, коли вчитель та учні виступають рівноправними мовленнєвими партнерами. В цьому випадку відносини між ними мають яскраво виражений суб'єктно-суб'єктивний характер і свідчать про володіння вчителем уміннями мовленнєвого партнерства. Не менш важливим є уміння вчителя організовувати спілкування в режимі "учень-учень" як моделі реального спілкування.

Третя особливість полягає в тому, що вчитель АМ є (для учнів) основним джерелом інформації про ті зміни, які відбуваються в мові та соціокультурній ситуації в країнах, мова яких вивчається. Це висуває високі вимоги до мовної та мовленнєвої компетенції вчителя АМ і вимагає їх постійного вдосконалення.

Отже, названі особливості не вичерпують специфіки процесу навчання АМ у навчальному закладі, а є лише проявом особливостей структури і змісту цього процесу. Безсумнівно, що ці та інші особливості мають знайти свої відображення в системі професійно-методичної підготовки студентів. Таким чином, комплекс професійних умінь сприятиме підвищенню ефективності та підготовки майбутнього вчителя англійської мови початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко О.Ф., Бігич О.Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя ІМ для початкової школи // Іноземні мови.– 2002. – № 4. – С. 48.
2. Сафонова В.В. Соціокультурний підхід к обучению иностранным языкам. – М.: Высшая школа, 1991. – 305 с.
3. Тамбовкина Т.Ю. Развитие профессиональной автономии у будущих учителей иностранного языка с использованием метода проектов // Иностр. яз. в школе. – 2000. – № 5. – С. 63.

Відомості про автора:

Валуєва Ія Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології
Херсонського державного університету